

Vergaderjaar 2018–2019

32 011

Tabaksbeleid

Nr. 68

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 27 juni 2019

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (hierna: NVWA) houdt toezicht op de naleving van de regels in de Tabaks- en rookwarenwet. Met deze brief ontvangt u de voortgangsrapportage van de nalevings- en handhavingscijfers met betrekking tot de leeftijdsgrens en informeer ik u over de stand van zaken van de pilot waarbij testkopers worden ingezet bij de handhaving van de leeftijdsgrens. Daarnaast ontvangt u de rapportage over de handhavingscijfers met betrekking tot het rookverbod. Tevens informeer ik u over de onderzoeken van de NVWA naar de naleving van het reclame- en sponsorverbod bij webwinkels, evenementen en speciaalzaken. Ten slotte informeer ik u over de toezegging¹ om met de evenementenbranche te verkennen of zij bereid is vrijwillig af te zien van de verkoop van tabak op festivals waar met name kinderen komen.

Leeftijdsgrens

De leeftijdsgrens van 18 jaar geldt sinds 2017 niet alleen voor de verkoop van tabak, maar ook voor de verkoop van e-sigaretten (met en zonder nicotine) en kruidenrookproducten. Deze maatregel beoogt te voorkomen dat jongeren gaan roken of dampen. Roken is een ernstige verslaving met grote schade voor de gezondheid. Met name jongeren lopen een groot risico om verslaafd te raken. Ondernemers zijn verantwoordelijk om de leeftijdsgrens goed na te leven. Ik ondersteun ze hierbij met informatie en materialen zoals die voor de NIX 18 campagne zijn ontwikkeld.

Handhavingscijfers

Bij deze brief vindt u de factsheet «Leeftijdsgrens tabak – Inspectieresultaten 2018» van de NVWA². De controle op de leeftijdsgrens vindt risicogericht plaats en wordt uitgevoerd door toezichthouders van de

¹ Aanhangsel Handelingen II 2017/18, nr. 3054.

² Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

NVWA. In 2018 zijn er 4.923 risicogerichte leeftijdsgrenscontroles uitgevoerd.

Tijdens deze controles is 589 keer waargenomen dat een persoon, die niet onmiskenbaar de leeftijd van 18 jaar had bereikt, tabak of een aanverwant product probeerde te kopen. Bij 139 (24%) van deze kooppogingen werd een overtreding geconstateerd. De leeftijd van de koper werd bij de kooppoging niet, of niet goed, vastgesteld. In deze gevallen zijn boetes opgelegd. Eénmaal betrof het de verkoop van een e-sigaret. De onderstaande tabel geeft het aantal inspecties en het aantal maatregelen per branche weer.

sector	controles	kooppoging	maatregelen
	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n (%)</i>
horeca	1.382	110	42 (38%)
levensmiddelenzaak	944	172	46 (27%)
tabaksspeciaalzaak	1.161	144	31 (22%)
tankstation	923	112	11 (10%)
overig ¹	513	51	9 (18%)
totaal	4.923	589	139 (24%)

¹ Onder de categorie overig vallen onder andere videotheken, kiosken, bel- en internetwinkels, e-sigarettenwinkels en drogisterijen.

Uit de cijfers blijkt dat het percentage maatregelen dat is opgelegd aan verkooppunten op risicolocaties voor het niet naleven van de leeftijdsgrens is gestegen ten opzichte van vorig jaar. Deze stijging is zichtbaar bij alle branches. De NVWA geeft als mogelijke verklaring dat het toezicht meer risicogericht is uitgevoerd wat betekent dat meer locaties bezocht zijn waar de kans op overtreding van de regels groter is. Omdat de resultaten verkregen zijn met een risicogerichte aanpak, geven deze cijfers geen algemeen beeld van de naleving.

Three strikes out

Als er in twaalf maanden tijd een derde keer een overtreding van de leeftijdsgrens wordt geconstateerd, maakt de NVWA een boeterapport op en legt de NVWA tevens een tijdelijk verkoopverbod op. De duur van het tijdelijke verkoopverbod neemt toe na iedere overtreding die in die twaalf maanden wordt begaan. In 2018 is de three strikes out maatregel twee keer opgelegd. Het betrof tweemaal dezelfde tabaksspeciaalzaak.

Aankooppogingen jongeren

Onderzoeksbureau Breuer&Intraval heeft in opdracht van de NVWA in 2018 onderzoek gedaan naar het kopen van tabaksproducten door jongeren en de verkopen aan jongeren om meer inzicht te krijgen in de naleving van de leeftijdsgrens. U treft de rapportage «Monitor Kopen tabak door jongeren – Metingen 2016 en 2018» van Breuer&Intraval aan bij deze brief³. Er is een landelijke, representatieve inventarisatie gehouden onder jongeren. Hierbij zijn jongeren in de leeftijdscategorieën 14/15-jaar en 16/17-jaar telefonisch geïnterviewd. Hetzelfde onderzoek is ook in 2016 uitgevoerd. Belangrijke bevindingen zijn onder andere:

- In 2018 rookt 8% van de 16/17-jarigen tijdens de interviewperiode, terwijl 20% het afgelopen jaar heeft gerookt. In 2016 was dit respectievelijk 11% en 25%. Bij de 16/17-jarigen is zowel het deel dat momenteel

³ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

rookt als het deel dat het afgelopen jaar heeft gerookt, gedaald tussen 2016 en 2018.

- Een beperkt deel van de geïnterviewde jongeren geeft aan zelf wel eens tabaksproducten te kopen. In 2018 kocht 1% van de 14/15-jarigen wel eens tabaksproducten. Bij de 16/17-jarigen is dit percentage afgenomen van 9% in 2016 naar 6% in 2018.
- Het merendeel (75%) van de jongeren dat in 2018 rookt of het afgelopen jaar heeft gerookt, geeft aan nooit tabaksproducten voor zichzelf te kopen. Zij krijgen hun tabaksproducten met name van vrienden (84%) en in mindere mate van hun ouders (6%) of hun broers of zussen (1%). Ditzelfde beeld kwam in 2016 naar voren.
- Van de jongeren die in 2018 weleens tabaksproducten hebben gekocht of dat geprobeerd hebben, heeft 40% dit bij een cafetaria gedaan. Voor de overige soorten gelegenheden liggen deze percentages 38% bij tabakswinkels, 34% bij supermarkten, 29% bij horecagelegenheden en 25% bij tankstations. Er hebben zich hierin geen significante veranderingen voorgedaan ten opzichte van 2016. De jongeren hebben geen tabaksproducten via internet besteld of thuis laten bezorgen.
- Het is voor jongeren het gemakkelijkst om bij tabakswinkels (slaagkans van 94%) en cafetaria's (90%) tabaksproducten te kopen en het moeilijkst bij tankstations (67%). Zowel bij tabakswinkels als bij supermarkten is de slaagkans tussen 2016 en 2018 toegenomen. Bij tabakswinkels gaat het om een stijging van 62% in 2016 naar 94% in 2018, terwijl de slaagkans bij supermarkten is gestegen van 53% naar 81%.
- Het kopen van e-sigaretten komt bij jongeren in beperkte mate voor. Zo geeft in 2018 1% van de geënquêteerde jongeren aan in het afgelopen jaar e-sigaretten te hebben gekocht of dat hebben geprobeerd. Zij kopen deze producten met name bij speciaalzaken (29%) en via internet (32%).

Ik ben blij om te zien dat het aantal jongeren dat rookt of afgelopen jaar heeft gerookt is gedaald en dat slechts een beperkt deel van de jongeren wel eens zelf tabaksproducten koopt. Het baart me echter wel zorgen dat nog steeds het merendeel van de jongeren die roken tabaksproducten van hun sociale omgeving krijgen, met name van vrienden. Ik wil daarom bekijken hoe de aandacht voor de sociale omgeving opnieuw een plek kan krijgen in de NIX 18 campagne. Ik vind het tevens teleurstellend dat de slaagkans van het kopen van tabak door een minderjarige bij supermarkten en tabakswinkels is gestegen. Deze resultaten kunnen wijzen op een verslechterde naleving van de leeftijdsgrens in deze sectoren. Ik wil daarom dit najaar opnieuw een nalevingsonderzoek uitvoeren om inzicht te krijgen in de naleving van de leeftijdsgrens voor het kopen van tabak. Ik zal uw Kamer informeren over de resultaten. Daarnaast zal de NVWA in 2019 het risicogerichte toezicht op de leeftijdsgrens voortzetten.

Daarnaast worden er maatregelen genomen om tabaksproducten minder toegankelijk en beschikbaar te maken zodat jongeren minder verleid worden om deze producten te kopen. Deze maatregelen volgen uit het Nationaal Preventieakkoord dat ik eind 2018 samen met tientallen partijen heb ondertekend (Kamerstuk 32 793, nr. 339). Hierbij wordt stevig ingezet op het voorkomen dat jongeren beginnen met roken. Er wordt onder andere voor gezorgd dat tabaksproducten niet meer in het zicht liggen bij verkooppunten, de prijzen van sigaretten in 2020 met minstens een euro stijgen en verpakkingen van tabaksproducten worden minder aantrekkelijk. In 2022 zijn bovendien tabaksautomaten verboden waardoor het voor horeca met een DHW-vergunning niet meer mogelijk is om tabaksproducten te verkopen. Daarbij voer ik onderzoek uit naar het verder verminderen van verkooppunten.

Ik ben blij om te zien dat er steeds meer verkooppunten zijn die stoppen met de verkoop van tabaksproducten, zoals de Lidl, Kruidvat en Spar University. Ik hoop dat deze ontwikkeling andere verstrekkers motiveert om ook te stoppen met de verkoop van tabak.

Inzet testkopers

In 2018 heeft de NVWA een start gemaakt met de ontwikkeling van de testaankoopmethode. Dit is een toezichtmethode waarbij de kooppoging van tabak wordt uitgevoerd door een jongere van 17 jaar. Ik verwacht na de zomer de resultaten van een pilot met de testaankoopmethode. Ik zal uw Kamer hierover informeren.

Rookverbod

Sinds 1 juli 2008 geldt in de horeca een rookverbod. Per 10 oktober 2014 is de uitzondering voor kleine cafés zonder personeel komen te vervallen en zijn alle horecagelegenheden rookvrij. Met een rookvrije horeca worden omstanders en medewerkers beschermd tegen het meeroken. Een goede naleving is daarom van belang. De NVWA voert het toezicht op de naleving van het rookverbod uit. Bij deze brief treft u tevens de factsheet «Rookverbod – Inspectieresultaten 2018» van de NVWA aan⁴. Hieronder bespreek ik de belangrijkste bevindingen van de NVWA in 2018 op dit punt.

Horeca

In 2018 zijn bij horecabedrijven 3.043 risicogerichte inspecties uitgevoerd. Bij deze bedrijven zijn in totaal 831 (27%) maatregelen opgelegd. Het gaat om 661 boetes en 170 schriftelijke waarschuwingen. Naast de risicogerichte controles is additioneel bij 13.718 horecabedrijven de naleving van het rookverbod geïnspecteerd tijdens inspecties in het kader van de voedselveiligheid. Bij deze inspecties zijn 222 maatregelen (2%) opgelegd waarvan 177 van de maatregelen boetes betroffen en 45 schriftelijke waarschuwingen. De afwijkingpercentages in 2018 zijn vergelijkbaar met de bevindingen in 2017.

Onderdeel van de 3.043 risicogerichte inspecties waren 234 inspecties en herinspecties bij shishalounges. Dit resulteerde in 139 maatregelen: 126 boetes (60%) en 13 schriftelijke waarschuwingen (6%). Bij shishalounges lijkt geen verbetering van de naleving plaats te vinden. De NVWA continueert in 2019 de controles in shishalounges en zal deze waar mogelijk in samenwerking met andere toezichtpartners uitvoeren.

Evenementen

In 2018 zijn 115 inspecties op evenementen uitgevoerd. Daarbij zijn 57 maatregelen (50%) opgemaakt waarvan 55 maatregelen boetes (48%) betroffen en 2 schriftelijke waarschuwingen (2%). Ik ben teleurgesteld dat er zich nog geen verbetering aftekent in de naleving van het rookverbod bij evenementen. Dit is des te meer teleurstellend omdat evenementen populair zijn bij jongeren. Gezien de slechte naleving ben ik in gesprek gegaan met de evenementenbranche. De brancheverenigingen hebben naar aanleiding van dit gesprek een bijeenkomst georganiseerd waar festivalorganisatoren en medewerkers van de NVWA en het Ministerie van VWS met elkaar in gesprek zijn gegaan om informatie uit te wisselen.

Met de uitkomsten van deze bijeenkomst kan de evenementenbranche aan de slag om alle plekken van een evenement waar het rookverbod

⁴ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

geldt ook daadwerkelijk rookvrij te maken. Evenementen zijn vrij om zelf invulling te geven aan hun handhavingsstrategie op basis van de aard en bezoekers van het evenement. De Zwarte Cross heeft aangegeven dit jaar te starten met het uitdelen aan boetes aan bezoekers die zich niet aan het rookverbod houden. Ik vind het goed dat de Zwarte Cross serieus nadenkt over het tegen gaan van overtredingen van het rookverbod. Voor mij is het belangrijkste dat het rookverbod volledig wordt nageleefd en dat medewerkers en bezoekers binnen rookvrij kunnen werken en feestvieren.

Resultaten reclame-inspecties bij webwinkels 2017 en 2018

De NVWA heeft in 2017 en 2018 in totaal 191 boetes opgelegd aan webwinkels die het reclameverbod voor tabak en e-sigaretten hebben overtreden. Dit reclameverbod in de Tabaks- en rookwarenwet is sinds mei 2016 van kracht. Alleen het op sobere wijze tonen van de producten voor de verkoop is toegestaan. Uit een inventarisatie door de NVWA na de invoering van het reclameverbod in 2016 bleek dat webwinkels dit verbod niet of nauwelijks naleefden. Vaak werden er nog prijsacties, kortingen, merkuitingen en wervende teksten aangetroffen. De branche is destijds geïnformeerd over deze resultaten en de geldende regels waarna de NVWA in 2017 een handhavingstraject is gestart. In 2017 zijn er 95 webwinkels geïnspecteerd op de naleving van het reclameverbod. Bij 77 webwinkels (81%) zijn één of meerdere tekortkomingen waargenomen en is een boete opgelegd. In 2018 zijn 209 webwinkels geïnspecteerd en is bij 114 webwinkels (55%) een boete opgelegd. Circa de helft van de inspecties in 2018 betrof een herinspectie.

Resultaten onderzoek reclame en sponsoring op evenementen

In 2018 is bij zes muziekevenementen onderzoek gedaan naar sponsoring en exclusieve verkoop door tabaksfabrikanten. Daarbij is viermaal een rapport van bevindingen opgemaakt voor overtreding van het reclame- en sponsoringsverbod. Ook in 2019 is het toezicht op reclame en sponsoring een speerpunt van de NVWA.

Voortgang onderzoek verkoopbonussen bij speciaalzaken

De NVWA heeft naar aanleiding van mondelinge vragen van het lid Öztürk d.d. 26 juni 2018⁵ in mijn opdracht een onderzoek ingesteld naar het verstrekken van verkoopbonussen aan tabaksspeciaalzaken door tabaksfabrikanten. Tevens wordt onderzocht in hoeverre het huidige wettelijk instrumentarium van de NVWA afdoende is om adequaat op te treden tegen verkoopbonussen en andere vergoedingen voor de promotie van tabaksproducten. Aanleiding voor de mondelinge vragen was berichtgeving in de media over het verstrekken van verkoopbonussen aan tabaksspeciaalzaken waarmee tabaksfabrikanten extra aandacht voor hun merk vragen.

Het onderzoek is het najaar van 2018 van start gegaan. De verwachting was dat de eerste resultaten van het onderzoek reeds eind 2018 met uw Kamer gedeeld zouden kunnen worden. Echter, door de gebleken complexiteit van het onderzoek is meer tijd nodig om alle benodigde onderzoeksgegevens te verzamelen en te beoordelen waardoor het nog niet mogelijk is uw Kamer op dit moment inhoudelijk over de voortgang te kunnen informeren. Ik hoop dit na de zomer te kunnen doen.

⁵ Handelingen II 2017/18, nr. 98, item 5.

Staken verkoop van tabak op evenementen

Ik heb in een gesprek met de evenementenbranche verkend of zij bereid zijn vrijwillig af te zien van de verkoop van tabak, met name op festivals waar kinderen onder de 18 jaar komen. De evenementenbranche heeft vooralsnog aangegeven dit te willen verkennen maar heeft geen concrete acties geformuleerd. De organisatoren van vooral meerdaagse festivals en evenementen lijken hier nog terughoudend in te zijn. Een aantal festivals heeft echter al aangegeven er voor te kiezen om geen tabak meer te verkopen. Ik hoop dat dit andere festivals en evenementen inspireert om de verkoop van tabak te staken.

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
P. Blokhuis